

Nr 538

Av herr Nilsson i Svalöv m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, m. m.

För kapitalförsäkringar gäller för närvarande att kvarlåtenskapsskatt uttages för sådana försäkringar som tecknats senare än 10 år före försäkringstagarens dödsfall. Skatt uttages på summa erlagda premier minskad med 80 000 kronor eller på värdet av förmånstagarens förvärv, om detta är mindre. Den sålunda bestämda skattepliktiga summan lägges till försäkringstagarens övriga kvarlåtenskapsskattepliktiga egendom. Om och i den mån den sålunda bestämda kvarlåtenskapen överstiger 80 000 kronor träffas den av kvarlåtenskapsskatt. Olycksfalls- och sjukförsäkringar är helt undantagna från sådan skatt.

Enligt propositionen skall alla förvärv på grund av kapitalförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring arvs- och gåvobeskattas enligt de föreslagna väsentligt skärpta skatteskalorna. Vad förmånstagare erhåller på grund av utmättningsfria livförsäkringar samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar skall dock vara skattefritt intill 25 000 kronor.

Av de försäkringar, som sålunda skulle underkastas den föreslagna skärpta beskattningen, är det ojämförligt största antalet tecknade mer än 10 år före försäkringstagarens död. I fråga om de övriga kapitalförsäkringarna har endast i undantagsfall betalats premier överskjutande 80 000 kronor. Samtliga dessa försäkringar är således för närvarande befriade från kvarlåtenskapsskatt. Detsamma gäller som nämnts alla sjuk- och olycksfallsförsäkringar. Då nu icke desto mindre förmånstagareförvärv enligt sådana försäkringar drabbas av de skatteskärpningar, som vidtagits för att kompensera staten för bortfallen kvarlåtenskapsskatt, blir försäkringstagarna berövade en förmån, som de uppnått eller med vilken de räknat vid ingåendet av försäkringsavtalet och som i många fall varit ett bidragande motiv till försäkringens tecknande.

Men även sådana försäkringar, vilka skulle ha träffats av kvarlåtenskapsskatt, blir genom övergången till arvs- och gåvoskattemetoden utsatta för en avsevärd skatteskärpning — utöver den som följer av skatteskalornas omläggning. Den kvarlåtenskapsskattepliktiga delen av premiebeloppet, respektive värdet av förmånstagareförvärvet, understiger nämligen i praktiken alltid och i de flesta fall högst avsevärt det belopp, i regel det utfallande för-

säkringsbeloppet, eventuellt minskat med 25 000 kronor, varå arvsskatten skall beräknas. På grund av de olika skattefria bottenbeloppen i kvarlåtenskapsskatteförordningen jämfört med arvs- och gåvoskatteförordningen inträder vidare skattskyldighet enligt förslaget vid avsevärt lägre belopp än enligt förstnämnda förordning.

Svenska livförsäkringsbolags förening har i sitt remissyttrande över arvs-skattesakkunnigas förslag genom tabeller påvisat, att skattebelastningen på förmånstagareförvärv på grund av kapitalförsäkringar kommer att i många lägen högst väsentligt ökas i förhållande till den nuvarande sammanlagda skattebördan av kvarlåtenskaps- och arvsskatt. Denna effekt har konstaterats för försäkringar som i och för sig skulle vara undantagna från kvarlåtenskapsskatt, där arvingen — förmånstagaren tillhört den lindrigaste arvs-skatteklassen och där försäkringen såsom utmättningsfri berättigat till särskilt förmånstagareavdrag. De av Livbolagsföreningen påvisade ogynnsamma skatteverkningarna skulle ha blivit än mer utpräglade i sådana fall där strängare arvsskatteklass varit tillämplig eller där rätt till förmånstagareavdrag icke förelegat. Föreningens analys visar också, att den ojämförligt största delen av av skatteökningen på kvarlåtenskapen jämte försäkringen faller på försäkringen, vid större försäkringar ända inemot 100 % av skatteökningen.

De sålunda framkomna exceptionellt ofördelaktiga verkningarna för kapital- och olycksfallsförsäkringar sammanhänger givetvis med de olika tekniska systemen för beräkning av skatt enligt kvarlåtenskapsförordningen samt arvs- och gåvoskatteförordningen. Påföljderna för kapital- och olycksfallsförsäkringstagarna samt deras efterlevande är emellertid så uppenbart obilliga, att de icke kan accepteras såsom en ofrånkomlig effekt av de skilda skattetekniska systemen. Även om vid kvarlåtenskapsskattens införande kapitalförsäkringarna på grund av skattens konstruktion i många fall blev gynnsamt behandlade, kan det icke bestridas, att den slutliga utformningen av reglerna om försäkringars kvarlåtenskapsbeskattning utgjorde resultatet av en avvägning emellan å ena sidan det fiskaliska intresset och önskemålet att förebygga skatteflykt samt å andra sidan angelägenheten av att tillerkänna försäkringarna en så förmånlig ställning som betingas av deras sociala värde.

Den i vissa lägen högst betydande skatteskärpning, som skulle bli följden av det nu framlagda förslaget, innebär i själva verket en väsentlig förskjutning av den nyssnämnda avvägningen. Under tiden från 1947, då kvarlåtenskapsskatteförordningen antogs av riksdagen, har icke framkommit några omständigheter, som skulle kunna motivera eller rättfärdiga en sådan försämring av försäkringstagarnas och deras efterlevandes ställning. Tvärtom kan påvisas flera skäl att i skattehänseende behandla dessa förmånligare än som hittills skett.

Det är ett känt förhållande att livförsäkringstagarna och deras närmaste

hör till dem som drabbats hårdast av penningvärdeförsämringen. Med den inflationstakt som varit rådande i Sverige under de senaste 10 åren uppgår inflationsförlusten för försäkringstagarna till omkring 1 miljon kronor om dagen. Långvarigheten i försäkringsavtalen samt försäkringsbolagens lagliga skyldighet att placera försäkringsfonden i nominalvärden har varit starkt bidragande orsaker härtill.

Det försämrade penningvärdet har i och för sig medfört en högst väsentlig skärpning av arvs- och gåvobeskattningen. Det skulle således vara befogat att redan av denna anledning minska skattetrycket för försäkringstagarna och deras efterlevande för att därigenom återställa den avvägning mellan statens ekonomiska intresse och önskvärdheten att stödja livförsäkringstanken, som kom till uttryck vid skatteskalornas antagande.

Det allmänna ekonomiska läget i dagens Sverige och kanske än mer i morgondagens präglas av ett stort behov av ökat sparande för att möjliggöra investeringar såväl inom den offentliga sektorn som på det enskilda näringslivets område. I själva verket får tillgången på medel för sådana investeringar anses utgöra en oundgänglig förutsättning för icke endast den tekniska utveckling som förestår och Sveriges deltagande i den internationella marknaden utan även för angelägna sociala reformer och kulturell upprustning.

Genom utformningen av arvs- och gåvoskattereglerna har det allmänna möjlighet att i gynnsam riktning påverka det långsiktiga och planmässiga nysparande som sker inom livförsäkringen. Den ekonomiska situationen är sådan, att landet helt enkelt icke har råd att skattemässigt missgynna och därmed motverka detta sparande. De senare årens försäkringsstatistik visar, att sparbetonade försäkringar undan för undan minskat till förmån för mera riskbetonade försäkringar. På sistone har också förmärkts en klar stegring i återköpsfrekvensen inom livförsäkring. Utan att vilja gå in på någon analys av orsakerna till dessa tendenser, vill vi understryka angelägenheten av att denna utveckling hejdas och om möjligt vändes i sin motsats.

Förslagets tillämplighet på redan tecknade försäkringar

Det framlagda lagförslaget innebär att den skärpta arvs- och gåvobeskattningen skulle, med de modifikationer som anges i punkt 3 av övergångsbestämmelserna, tillämpas även på försäkringar som tecknats före den nya lagens ikraftträdande. Frågan om skärpning av skatt för gällande försäkringar har vid olika tillfällen varit aktuell och föranlett principuttalanden av olika chefer för finansdepartementet liksom även av bevillningsutskottet. Sålunda yttrade dåvarande departementschefen, statsrådet Wigforss, i anledning av en av herr Ewerlöf år 1948 i första kammaren gjord interpellation bland annat följande. (Prot. nr 24 s. 133 f och nr 26 s. 3 f):

»I det fall som interpellanten avser, föreligger emellertid särskilda förhållanden. Här gäller det nämligen inte blott den skattemässiga behandlingen

av inkomsterna för ett visst beskattningsår, utan det gäller om en skattskyldig för framtiden skall äga att i avdragshänseende få en viss försäkring behandlad enligt den lag, som gällt vid försäkringens tecknande. Att så bör ske är enligt min mening rimligt.» I proposition nr 93 s. 167 till 1950 års riksdag med förslag till omgestaltning av försäkringsbeskattningen gjorde dåvarande finansministern, statsrådet Sköld, följande uttalande: »Då de olika försäkringsformernas utbredning sålunda påverkats av beskattningens utformning, följer härav icke blott att statsmakterna böra ägna uppmärksamhet åt frågan, vilka försäkringsformer som böra gynnas genom skattelagstiftningen, utan även att statsmakterna få anses i viss mån ansvariga för den utveckling av försäkringsformerna, som ägt rum under inverkan av skattelagstiftningen. Av denna anledning anser jag, att statsmakterna icke böra placera försäkringsformer, till vilkas utbredning de genom skattelagstiftningen medverkat, i en sämre ställning än de tidigare haft såvida icke vägande skäl föreligga härför.»

Bevillningsutskottet (bet. nr 49 1950 s. 58) underströk de synpunkter departementschefen sålunda anfört samt tillfogade, att en ändring i skärpande riktning av livförsäkringstagares beskattning icke borde omfatta försäkringar, som tecknats före ändringens ikraftträdande. Detta blev också riksdagens beslut.

De ovan återgivna uttalandena avser visserligen frågor om skärpning av inkomstbeskattningen, men de sakförhållanden som betingat principen om undvikande av retroaktiv skärpning av försäkringsbeskattningen gör sig gällande även på arvs- och gåvobeskattningens område. En försäkrings behandling i skattehänseende såväl under försäkringstagarens livstid som efter hans död är en väsentlig ekonomisk omständighet, vilken regelmässigt tages i betraktande av försäkringstagaren då han ingår ett nytt försäkringsavtal. I fråga om inkomstbeskattningen råder ett samband mellan å ena sidan skattskyldighet resp. avdragsrätt för erlagda premier och å andra sidan skattefrihet resp. skattskyldighet för utfallande försäkringsbelopp. Mellan försäkringens tecknande och dess upphörande förflyter ofta en tid av flera decennier. Försäkringstagarens intresse vid tecknandet av en försäkring är att tillförsäkra dem han önskar skydda en viss ekonomisk behållning. Ej sällan avvägs försäkringen just med tanke härpå. Det sagda visar nödvändigheten av stadga i försäkringsbeskattningen. Skulle försäkringstagarna icke kunna lita på att de skattekonsekvenser, med vilka de räknade vid försäkringsavtalets ingående, också skulle inträffa, måste man befara att detta skulle verka starkt återhållande på medborgarnas vilja att ingå så långsiktiga och i den enskildes ekonomi så ingripande avtal som försäkringsavtalen i regel är.

En skärpning av arvs- och gåvoskattereglerna för gällande försäkringar skulle innebära ett rubbande av de ekonomiska förutsättningar, på vilka sådana avtal grundar sig.

En ökning av skattebelastningen på förmånstagareförvärv medför en minskning av förmånstagarnas nettoutbyte av försäkringen. I den mån försäkringarna fullgör en social uppgift i familjeförsörjningens tjänst får alltså en ökad beskattning betänkliga verkningar. Dessa bör sammanställas med de ovan omnämnda inflationsförlusterna, som redan väsentligt urholkat försäkringarnas skyddsvärde, en utveckling, för vilken statsmakterna icke kan undandraga sig en väsentlig del av ansvaret.

Åtskilliga lantbrukare och innehavare av andra familjeföretag har med tanke på nödvändigheten att säkerställa medel till betalning av dödsfalls-skatte tecknat kapitalförsäkringar, ofta på betydande belopp. Motivet har här ofta varit angelägenheten att förebygga en realisation av egendom som ingått i försäkringstagarens rörelse eller avyttring av aktier i ett familjebolag. Om den föreslagna skatteomläggningen skulle genomföras, skulle många av dessa medborgare finna otillräckliga sina ur samhällets synpunkt lovvärda ansträngningar och uppoffringar för att bevara sina företags existens och funktionsduglighet och att under livstiden vidtaga åtgärder för att säkerställa medel till dödsfallsskatterna.

Ett genomförande av förslaget skulle nödvändiggöra en utökning av försäkringarna för de försäkringstagare som önskade och hade möjlighet att tillförsäkra sina efterlevande ett oförändrat nominellt skydd. Dessa tilläggsförsäkringar finge likaså tillmätas med tanke på den nya högre skattebelastningen. Skatteökningen skulle med andra ord innebära en motsvarande ökning av kostnaderna för ett visst nominellt nettoförsäkringsskydd. En sådan genom statsmakternas åtgörande åstadkommen fördyring av försäkringsskyddet är ägnad att inge allvarliga betänkligheter. I många fall kommer försäkringstagaren att anse sig icke ha råd att teckna erforderliga tilläggsförsäkringar och många av dem som skulle ha ekonomiska förutsättningar härför kan till följd av väsentligt försämrad hälsa vara berövade möjligheterna att erhålla ny försäkring.

Det kan förmodas, att många försäkringstagare, icke minst sådana med större försäkringar, skall finna det ekonomiska nettoutbytet av försäkringar så väsentligt minskat genom den ökade beskattningen, att de icke finner med sin fördel förenligt att bibehålla försäkringen. Följden kommer att bli en ökning av antalet återköp och fribrevsutbyten, vilket är liktydigt med en minskning resp. ett avbrytande av ett påbörjat försäkringssparande.

Förslag till beskattningsmetod för kapital- och olycksfallsförsäkringar

Det anförda ger enligt vår bestämda åsikt klart vid handen, att den föreslagna övergången från 2-skattesystem till 1-skattesystem med bibehållande i stort sett av skatteuttaget skulle på försäkringsområdet få sådana såväl ur samhällets som försäkringstagarnas och deras anhörigas synpunkter allvar-

liga skadeverkningar, att den icke rimligen kan genomföras. Om en sådan omläggning likväl företages, är det enligt vår mening ofrånkomligt att vidtaga anordningar för att i görlig mån förebygga nämnda skadeverkningar. Svenska livförsäkringsbolags förening har i sitt förenämnda remissyttrande anvisat en framkomlig metod härför. Denna bygger på den regel som angivits i punkt 2 av övergångsbestämmelserna i förslaget. Metoden går ut på att skatten beräknas efter den nu gällande skattetariffen och att när förmånstagare samtidigt erhåller arvs- eller testamentslott efter den avlidne sammanläggningsregeln i 19 § 1 mom. första stycket skulle tillämpas. Progressiviteten av beskattningen tillgodoses genom att försäkringsbeloppet sammanlägges med arvs- eller testamentslott och beskattas som om det legat på toppen av det sammanlagda förvärvet. För arvs- eller testamentslottens beräknas skatt enligt förslaget utan sammanläggning med förmånstagareförvärvet. Såsom i remissyttrandet framhållits underlättas en sådan beskattningsmetod därav att förmånstagareförvärvet redovisas särskilt inom linjen i bouppteckningen efter den avlidne. Metoden skulle såsom siffermässigt be-lysts i remissyttrandet medföra i stort sett samma skatteresultat som enligt nu gällande förordningar om kvarlåtenskapsskatt samt arvs- och gåvoskatt.

Såvitt vi kan finna utgör den här beskrivna metoden en under förhandenvarande omständigheter ändamålsenlig lösning av de problem som uppkommit för försäkringsbeskattningen. Att även denna lösning får betraktas såsom ett provisorium i avvaktan på en översyn av försäkringsbeskattningen anser vi givet.

Även om metoden har sin största betydelse såsom ett praktiskt medel att undgå retroaktiv skatteskärpning för gällande försäkringar, anser vi, i likhet med Livbolagsföreningen, att metoden i princip även bör begagnas för livförsäkringar tecknade efter lagändringens ikraftträdande, åtminstone i sådana fall där risk för obehöriga skattefördelar får anses utesluten. Det synes naturligt att härvidlag anknyta till reglerna om utmättningsfrihet i 116 § lagen om försäkringsavtal. Den i 12 § arvs- och gåvoskatteförordningen stadgade särskilda skattefriheten för förmånstagareförvärv är likaledes förbehållen sådana försäkringar. Denna typ av försäkringar har således av statsmakterna befunnits särskilt värdefull ur familjeskyddssynpunkt.

Samma metod förordar vi för nytecknade sjuk- och olycksfallsförsäkringar.

Åberopande det anförda hemställer vi,

A) att riksdagen, under förutsättning att arvsbeskattningen höjes, måtte besluta,

1. att nu gällande tariff i 28 § arvs- och gåvoskatteförordningen skall tillämpas vid beräkning av skatt för förmånstagareförvärv vid dels kapitalförsäkring som tecknas före den 1 januari 1959, dels kapitalförsäkring som tecknats

senare och är utmättningsfri jämlikt 116 § första stycket lagen om försäkringsavtal, dels sjuk- och olycksfallsförsäkring;

2. att, om sådant förmånstagareförvärv skall sammanläggas med annat förvärv, skatten skall beräknas som om förmånstagareförvärvet utgjort den högst beskattade delen av de sammanlagda förvärven; ävensom

B) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till här för erforderlig ändring i punkten 2 av övergångsbestämmelserna till förslaget i proposition nr 145 till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Stockholm den 21 april 1958

Eric Nilsson
i Svalöv

C. W. Carlsson

Tage Magnusson
i Borås

Sigfrid Löfgren

Leif Cassel

Erik Strandh

Axel Rubbestad

C. O. Carlsson